

CĂLĂTORI ÎN MARELE SPAȚIU AL GLOBALIZĂRII – FENOMENUL MIGRAȚIEI ȘI IMPLICAȚIILE SALE LA NIVELUL FAMILIE

TRAVELLERS INTO THE GIANT SPACE OF GLOBALIZATION – MIGRATION PHENOMENON AND ITS IMPLICATIONS AT THE FAMILY LEVEL

Andreea ARSENE

Catedra de Psihologie, Facultatea de Științe Socio-Umane, Universitatea din Pitești,

Tel: 0040-348-453290

E.mail: andreeaarsene@yahoo.com

ABSTRACT

Globalization process has determined a lot of changes at an individual level. These changes are reflected in the modern family profile, which creates individuals able to accomplish the goal of globalization. Thus, young people from the Romanian society, take as a goal, the opportunity of living the country, during or after they finish their studies, for studying or for working in Western countries. This paper tries to analyze the migration of population phenomenon, from economic unstable areas to economic economic stable areas, and, also, the impact of this phenomenon on their families.

Key words: globalization, migration, family, birth rate, Eastern European countries, Western European countries.

Tendința mondială de unificare a unor culturi extrem de diferite în mari arii socio-politice, nu a exclus nici țara noastră. Integrarea în diverse tipuri de programe internaționale, participarea la marile evenimente politice din lume, mai noua deschidere a țărilor europene spre noi, marchează societatea românească.

Astfel, procesul de globalizare a determinat modificări la nivel individual, aceste modificări se reflecta în profilul familiei moderne, care, la rândul ei, formează oameni pregătiți să realizeze individual mondializarea. Astfel, tinerii din societatea românească au ca scop, în timpul sau după absolvirea studiilor să beneficieze de oportunitatea de a pleca în țările dezvoltate, fie pentru continuarea studiilor fie în interes profesional.

Apare conceptul de “om modern” (Inkeles) (Sandu 1999: 219) care cuprinde dimensiunile: deschiderea spre noi experiențe; afirmarea independenței față de autoritățile tradiționale; credința în eficacitatea științei și abandonarea fatalismului; motivația înaltă pentru sine și copii în sensul

autorealizării ocupaționale și educaționale; deprinderi de planificare atentă a activităților; participarea civică; efort de informare permanentă și preferința pentru știri naționale și internaționale în raport cu cele de ordin sportiv, religios sau local. Ca ideologie a diversității, multiculturalismul are menirea de a oferi un cadru de afirmare pentru identitățile de grup. C. W. Watson circumscrie multiculturalismul implicațiilor politice și filosofice presupuse de coexistența modalităților variate de situare a omului în lume și de modul în care diferite entități culturale luptă pentru recunoaștere, atât în cadrul statului național cât și în sistemul global.

Multiculturalismul pare să răspundă necesităților unei lumi în schimbare în care exprimarea diverselor identități capătă forma unor răspunsuri în fața provocărilor aduse atât de către statul național, cât și de sfera transnațională și globală. Astfel, procesul globalizării ne pune în fața unei continue resituări a raporturilor majoritate/minoritate, în spații culturale concrete și la nivel global, și ne îndeamnă la o continuă înțelegere, acceptare și afirmare a diversității. Discutând multiculturalismul ca ideologie a diversității, Bhikhu Parekh vorbește de trei forme ale diversității culturale:

1) Diversitatea subculturală ce are în vedere faptul că membrii societății participă la o cultură comună, dar în același timp împărtășesc o serie de credințe și practici particulare. În acest caz, identitățile culturale nu intră în conflict cu cultura dominantă. Jocul toleranței garantat de statul de drept este cel care asigură suficientă libertate grupurilor subculturale în conservarea identității proprii în forma unei conștiințe secundare complementare identității dominante.

2) Diversitatea comunitară ce presupune existența unor comunități relativ organizate și conștiente de sine ce promovează o serie de credințe și practici diferite. Diferențele marchează mai degrabă o apartenență decât o revendicare de participare la împărțirea puterii.

3) Diversitatea perspectivală care presupune că o parte din membrii unei societăți critică valorile și principiile culturii dominante și încearcă să o reconstruiască potrivit altor valori. Aceste valori trebuie să țină cont de prezența în viața publică a minorităților și de necesitatea lor de a se afirma ca entități distincte în sfera puterii politice. În același timp, se are în vedere crearea unui cadru în care culturile minoritare participă la o reconstrucție continuă a principiilor modelatoare ale sferei valorilor.

În lucrarea *Familia în societățile europene* (Mihăilescu 1999) autorul realizează un studiu al evoluției familiei tradiționale în ultimul deceniu. Analiza a fost făcută la nivelul societăților europene și exemplifică modalitățile de schimbare a familiei atât pe mari arii geografice cât și pe perioade de timp (în intervalul perioada interbelică și postbelică până în prezent).

Tema de bază a studiului este analiza în profunzime a noțiunii de familie, așa cum era înțeleasă în urmă cu cinzeci de ani și semnificațiile pe care le îmbracă termenul în contextul social

actual. Ideea directoare a lucrării se axează pe valențele familiei, nu ca factor conservator, păstrător al normelor, ci ca o unitate socială foarte sensibilă la modificările contextului național și internațional – “barometru al tuturor schimbărilor sociale”. Analiza termenului central al studiului, “familia”, relevă că ambiguitatea termenului în contextul contemporan social se datorează multiplelor forme de conviețuire din prezent, diferite de perioadele anterioare când familia multigenerațională era dominantă sau conviețuia alături de familia nucleară.

Familia capătă un rol din ce în ce mai important în societate, influențează dinamismul social global, subliniind dependența dintre familie și societate sub aspect economic, global, normativ. Rolurile familiei sunt evidente în fenomenele demografice (în special în cazul nupțialității, natalității), influențează dezvoltarea și evoluția descendenților săi trasând portretul generațiilor viitoare (cantitativ și calitativ), asigură identitatea culturală a unei națiuni, poate influența stratificarea socială. Pe de altă parte, societatea a preluat unele din funcțiile familiei determinând o schimbare majoră în structura cuplului, accentuarea rolului relațiilor socio-afective dintre parteneri, ducând la noi modele familiale.

Mobilitatea socio-profesională în tabloul european, se repercutează asupra mobilității familiei. Societatea, prin politicile sociale poate influența structura familiei sub aspect numeric și sub aspect structural. Rapoartele dintre familie și societate îmbracă deseori aspecte contradictorii, antinomiile putând fi întâlnite în evoluția demografică, în raporturile dintre creșterea nivelului general de instruire și evoluția ratei natalității, în atribuirea de roluri uneori contradictorii femeii în familie și în contextul profesional, în raportul dintre stabilitatea familiei și rata divorțului etc.

Evoluția acestor factori este diferită între diverse grupuri sociale, între societățile europene, între statele puternic industrializate și statele în proces de dezvoltare. Apar diverse modalități de conviețuire în perioada actuală, se trece de la familia tradițională caracterizată prin coabitarea mai multor generații, la familia nucleară (părinți, copii). Aceasta este o modificare de tip cantitativ. Există însă și transformări calitative ilustrate în diversitatea de forme de conviețuire existente. Tipul dominant de familie existent la momentul actual este cel nuclear și este specific societăților industrializate, cu pondere mare a populației în mediul urban.

Tot în acest capitol, Ioan Mihăilescu analizează evoluția nupțialității, din perioada interbelică până în prezent și explică modificările aduse la nivel demografic de un “fenomen perturbator”, războiul, (numărul căsătoriilor a fost foarte crescut după terminarea războaielor datorită amânării acestora pe parcursul anilor de conflict). Caracteristica acestei jumătăți de secol a fost respectarea normelor sociale privitoare la mariaj – stigmatizarea conviețuirii în afara căsătoriei, a celibatului, a practicării relațiilor sexuale în afara cuplului conjugal său anterior mariajului. Ultimii patruzeci de ani au adus modificări majore mai ales în Europa de Nord și de Vest: rata nupțialității a avut valori

scăzute (în anii '80 s-au constatat cele mai scăzute valori ale ratei nupțialității – în special în Suedia, Danemarca, Norvegia, Olanda, Franța, Germania). În schimb, în România în ultimele două-trei decenii au fost înregistrați unii dintre cei mai mari indici de nupțialitate din Europa. Per ansamblu, în Europa fenomenul celibatului a luat proporții în toate țările, vârsta medie la prima căsătorie a crescut (datorită mobilității rural-urban, creșterii perioadei de școlarizare, datorită modificării statutului femeii în societate, posibilității dobândirii independenței economice).

Schimbări au avut loc și la nivelul funcției biologice-reproductive a familiei, comportamentul sexual fiind devansat (vârsta inițierii sexuale a scăzut, ponderea persoanelor cu experiență sexuală înaintea mariajului a crescut semnificativ). Deși considerată încă în multe medii sau culturi subiect tabuu, cercetările evidențiază că permisivitatea față de relațiile sexuale a crescut în special în țările dezvoltate și că tendințe asemănătoare se conturează și în societățile tradiționale. Tipurile de familii sunt din ce în ce mai numeroase.

În Europa nordică și vestică, familiile nucleare nu mai reprezintă tipul dominant de conviețuire, existând menaje cu o singură persoană (celibatară sau divorțată), menaje (necăsătoriți fără copii, necăsătoriți cu copii, persoane care coabitează fără a avea raporturi sexuale, în general rude, un singur părinte cu unul sau mai mulți copii), familia nucleară și, rar, familii cu trei sau patru generații (în mediile rurale din Europa de Vest și de Nord și în Europa de Sud). În România se întâlnesc menaje nefamiliale, familiale (neparentale, parentale, monoparentale, grandparentale). Concluzia autorului este că în țările în care familia nucleară a fost puternic zdruncinată și înlocuită de diverse alte forme de conviețuire, se poate observa o tendință de revenire la familia formată prin căsătorie legală, având unul sau mai mulți copii (țările nordice). Nu același lucru se poate spune despre țările în care acest fenomen este încă la început, familia nucleară nu reprezintă un scop în plan social.

Femeia a jucat dintotdeauna un rol esențial în cadrul familiei dar societatea modernă i-a permis să dobândească un capital de educație similar bărbatului, o serie de statusuri și roluri și în plan socio-profesional. Considerată una din principalele cauze ale scăderii nupțialității și fertilității, "emanciparea" femeii nu exclude dorința de a avea copii și de a-și îndeplini rolul de mamă. Dar în contextul actual, se urmărește o echilibrare între gradul de ocupare și fertilitate, statul devenind un sprijin important în realizarea funcției educative a familiei. Statele dezvoltate dispun de o rețea mai amplă ca țările Europei de Est de servicii sociale pentru familie determinând o creștere a calității vieții, a nivelului de instruire și încurajând fertilitatea.

Trecerea de la familia tradițională la cea nucleară și la formele ce coexistă alături de aceasta, preluarea de către instituțiile de stat a unor funcții și sarcini ale familiei, creșterea nivelului general de școlarizare, modernizarea atitudinilor și concepțiilor despre lume și viață, au favorizat

amplificarea importanței relațiilor afective dintre partenerii conjugali. Astfel, coeziunea familială (analizată în cadrul funcției solidarității cuplului), a devenit o temă predilectă în studiul sociologic al familiei. Diminuarea rolului tradițiilor, al autorității parentale, dobândirea cu mai mare ușurință a independenței economice sunt schimbări vizibile în abordarea familiei de către tineri. Se adaugă schimbările de rol și status în cadrul relației conjugale, abolirea supremației decizionale masculine, creșterea ponderii implicării femeii în toate laturile socio-economice ale familiei. Considerată ca un “barometru” al schimbărilor la nivel macrosocial, familia este un complex activ în evoluția relațiilor dintre partenerii conjugali. Erodarea solidarității familiale duce în cele mai multe cazuri la disoluția familiei.

Fenomenul divorțialității, ca și celelalte fenomene demografice legate de familie, a cunoscut o creștere fără precedent în ultima jumătate de secol, devenind o preocupare continuă a politicilor sociale. Autorul consideră că la baza divorțialității pot exista factori externi (aparitia și menținerea unor dezechilibre demografice între genuri, creșterea volumului migrațiilor, urbanizarea, diminuarea controlului social asupra comportamentelor familiale, condițiile economice generale), care se combină cu cei interni (experiența premaritală a soților, motivația căsătoriei, vârsta la căsătorie, heterogenitatea cuplului familial în raport cu diverse standarde socio-economice și culturale, poziția femeii în societate și familie, nerealizarea așteptărilor față de partener, atitudinile personale față de familie, căsătorie și divorț, prezența sau absența copiilor). Divorțialitatea are implicații la nivel individual, prin întreg complexul de factori afectivi, educaționali, la nivel social (în trecut persoanele separate de partenerii conjugali erau sancționate de grupul social), la nivel economic, prin scăderea bugetului familial (în special în cazul părintelui care dobândește tutela copiilor, de obicei mama). La nivelul dinamicii demografice, creșterea divorțialității și scăderea ratei căsătoriilor afectează fertilitatea și natalitatea.

După cum am văzut în rândurile de mai sus familia contemporană se confruntă cu o serie de mutații, nemaiîntâlnite în epocile anterioare: în societățile dezvoltate socio-economic se observă creșterea divorțialității, scăderea natalității, apariția unor noi forme de organizare (familii monoparentale, diminuarea până la dispariție a familiei tradiționale-multigeneraționale, apariția familiilor homosexuale etc), și mai cu seamă schimbarea raporturilor în funcție de statusuri și roluri ale partenerilor cuplului conjugal.

Familia modernă are la bază dragostea, nu criteriile economice sau apartenență la o categorie socială, soția nu mai este subordonată bărbatului, din contră este în egală măsură susținător financiar și factor de decizie în viața de familie și, cauza discursului următor, fiecare dintre cei doi soți își căuta în familie “lăcașul” pentru realizare (sau detensionare) afectiva și un sprijin în ceea ce face omul modern în societate: acumularea de capital educațional, lupta continuă

pentru realizare profesională și mobilitatea ascendentă în plan social. Explicațiile sunt diverse și nu vor fi dezbătute în rândurile de față. Totuși, ipoteza de la care am pornit se bazează pe mutațiile ce se desfășoară în prezent în întreaga lume datorate procesului de globalizare. Acum se oferă o mobilitate crescută indivizilor, statut de "cetățeni universali", adică posibilitatea (în anumite limite geo-politice) de a avea drept de muncă sau de instruire în zone din ce în ce mai îndepărtate de țara de origine.

Ideea de bază a fragmentului este analizarea migrației populației din zone instabile economic spre ariile "lumii întâi" și impactul fenomenului asupra familiilor acestora.

Următoarele rânduri prezintă una din teoriile globalizării, în sprijinul ipotezei menționate anterior: unul din teoreticienii mondializării, I Wallerstein (Bădescu, Dungaciu, Baltasiu 1996: 181-190), își ia ca unitate de analiză în descrierea procesului de globalizare, chiar "sistemul mondial". După cum am menționat anterior, consideră că structura sistemului mondial este alcătuită din trei zone de referință: "centrul" (locul cu cea mai mare putere explicativa în cadrul și pentru dinamica sistemului), "semi-periferia" și "periferia". Aceasta ierarhizare determină gradul de semnificație în sistem a celor trei zone. Autorul stabilește similitudini până la suprapunere a acestui tip modern de organizare, "sistemul mondial", cu structura vechilor imperii, astfel modernitatea noii structuri dispărând. Diferența dintre cele două structuri, imperiu și sistemul contemporan, constă în rolul jucat de noua "civilizație", respectiv tehnologia capitalistă, care înlocuiește vechiul sistem de strângere al tributurilor cu desfacerea tuturor produselor pe piața mondială. Dar acest sistem de distribuție a produselor este eterogen, distribuția fiind diferită în funcție de amplitudinea la care se desfășoară (locală sau globală). Autorul nu confundă încorporarea economică pe baza căreia funcționează sistemul mondial cu încorporarea politico-militară. În plan teoretic, extrem de general, asocierea țărilor în diverse organisme urmărește creșterea securității mondiale și a nivelului de trai a cetățenilor.

Perioada de după 1990 este una a revoluției identitare. Este perioada în care totalitatea socială s-a dezagregat, diferențierea socială s-a accelerat, iar himera unității ordinii sociale s-a disipat. O puzderie de microuniversuri de referință au explodat și fiecare caută să se impună. În raport cu ele, individual a devenit singurul pol al reorganizării ordinii sociale, întrucât individualizarea societății a fost descătușată. (Vlăsceanu 2007).

Este cunoscut fenomenul de asociere a creșterii numărului migranților cu perioade de decădere sau instabilitate economică sau politică (de tip regim totalitar) a unei țări. Astfel, în momentul în care o societate se confruntă cu asemenea probleme, indivizii care dispun de capital educațional sau economic sau sunt în extrema cealaltă (sărăcie), sau au tendința de a pleca, temporar sau definitiv, în țări cu o economie dezvoltată, cu un sistem de politici sociale bine

organizat. Cauzele sunt realizarea profesională, creșterea nivelului de trai sau efectiv dorința de a avea “un trai decent”.

Astfel se realizează un flux de forță de muncă dinspre periferie spre centru. În cazul textului de față, atenția este îndreptată spre migrarea tinerilor intelectuali, având deja o familie în România, spre Occidentul european sau în continentul american. Țările în cauză au încurajat migrarea intelectualilor cu potențial ridicat și dorință de munca din țările în proces de dezvoltare prin alocarea de facilități tip burse de studii, salarii atractive, locuințe etc. În speță, sunt vizați cei specializați în domeniul informaticii, la nivel mondial aceasta fiind cea mai bine cotată profesie pe piața muncii în momentul de față.

Procesul migrației este analizat ca *un fenomen ce constă în deplasarea unor mulțimi de persoane dintr-o arie teritorială în alta, urmată de schimbarea domiciliului și/sau de încadrarea într-o formă de activitate în zona de sosire. (...) în cea mai mare parte a cazurilor, o mobilitate teritorială este însoțită sau generează o mobilitate socială, adică schimbarea statutului social al persoanelor migrante. (...) (Vlăsceanu 2007)*. Migrația internațională din zilele noastre se realizează sub câteva forme mai importante: migrația forței de muncă, migrația membrilor familiilor lucrătorilor anterior emigrați, migrația forțată de calamități naturale, de persecuții politice sau religioase, de războaie etc.

Dacă, în ceea ce privește migrația internă, nu intervin decât arareori opreliști de ordin juridic, migrația internațională este, într-o măsură importantă, determinată de politicile materializate în reglementări specifice în raport cu emigrația și, mai ales, cu imigrația. Determinarea nu este însă totală căci, alături de migrația legală – cea realizată prin respectarea normelor respective – se înregistrează și o migrație clandestină, ale cărei dimensiuni sunt adesea greu de evaluat. (...) ” (Vlăsceanu, Zamfir 1993).

Migrația are la baza două mari motivații: există migrarea pentru supraviețuire și cea de dezvoltare, realizare personală și familială. Astfel, migrația externă, definitivă sau circulatorie, face parte mai degrabă dintr-o strategie de dezvoltare decât de supraviețuire. Cu cât resursele de capital social sau de relații sunt mai mari cu atât tendința de a se înscrie într-un curs de migrație circulatorie este mai mare. O influență aparte asupra fenomenului migrator au o serie de factori ecologici: apropierea localității de reședință sau de granițele țării, mediul urban/rural, gradul de dezvoltare a localității, compoziția etnică.

Procesul migrator este explicat în societatea românească prin schimbările care au loc în plan economic, politic, social în perioadă după 1989 (declinul industriei, reconstituirea sectorului privat, cererea scăzută a pieței forței de muncă, creșterea șomajului, declinul agriculturii, progresul economiei informaționale, relația dintre scăderea oportunităților în mediul urban și declinul

productivității agricole) dar și prin modificările la nivel global (direcționarea politicilor naționale spre integrarea în organisme internaționale, tip Uniunea Europeană, creșterea mobilității, posibilitatea crescută de informare a indivizilor). Migrația de supraviețuire este asociată, mai ales, cu schimbările petrecute în mediile urban-rural, în timp ce migrația de dezvoltare antreprenorială sau umană apare mai ales ca răspuns la schimbările globalizării și periferalizării țărilor (Sandu 2001).

Ioan Mihăilescu (Mihăilescu 1999: 103-105) consideră că în societățile dezvoltate creșterea importanței relațiilor emoțional-afective, sexuale și simbolice reprezintă o latură pozitivă a familiei nucleare. Modernizarea atrage după sine creșterea volumului migrațiilor, urbanizarea, diminuarea controlului social asupra familiei, instabilitatea condițiilor economice, creșterea șomajului. Aceste elemente, cât și dezechilibrele demografice dintre sexe sunt considerate de autor factori exogeni ce contribuie la disoluția familiei. Astfel, cu ajutorul statisticilor demografice, Ioan Mihăilescu evidențiază că, în Europa, familia este mai puțin stabilă decât era cu câteva decenii în urmă (în decurs de 30 de ani, rata divorțialității s-a dublat iar în unele cazuri s-a triplat). Cea mai puternică creștere a acestui fenomen s-a remarcat în Danemarca, Suedia și Norvegia. În România rata divorțialității a avut valori mai ridicate în perioadă anterioară anului 1966, după 1974 și după 1990. Autorul explica aceste valori prin dezechilibrele demografice pe societate provocate de migrațiile diferențiale și de procesul rapid de urbanizare, iar după 1990 de modificările legislative (Grosu 1999: 120-122).

“Migrarea circulatorie în străinătate ca formă a migrării de dezvoltare” (Grosu 1999) a crescut în intensitate în România după 1989 (în jur de 20% din românii adulți au practicat un anume tip de migrare circulatorie în străinătate pe parcursul anului 1990). Există diferite tipuri de migrație circulatorie și o multitudine de motivații: călătoriile în străinătate pe termen lung/scurt, din motive educaționale, profesionale, turistice, individual sau în grup. Migrarea turistică se poate converti în migrare profesională sau educațională, fenomenul fiind extrem de dinamic. În textul citat (*Les enjeux des reseaux migratoires dans l'espace social de la transition Le cas roumain*, Dumitru Sandu) este ilustrat un profil al migrantului român: cel de la sat, care pleacă în străinătate este *tânăr, cu educație secundară, profesională sau superioară*. Nu există un profil etnic specific.

Din punct de vedere religios este mai degrabă creștin ne-ortodox decât ortodox. Din punctul de vedere al capitalului social, el este o persoană cu relații în străinătate, datorate mai ales părinților. El are experiența migrației fie datorită călătoriilor în străinătate chiar înainte de 1989, fie datorită migrării între localități. De obicei este vorba de tineri proveniți din sate situate aproape de graniță.” Cei care pleacă din orașele românești în străinătate sunt descriși ca fiind *persoane tinere, recrutate din rândul populației cu studii liceale sau universitare*. Ei au de asemenea experiență crescută în

călătorii, ca și cei de la sate. Ponderea este destul de scăzută în Moldova și Valahia. Pentru orașeni, poziția socială a părinților joacă un rol semnificativ. Posibilitatea de a pleca în străinătate este cu atât mai mare cu cât situația materială a părinților este mai bună. Spre deosebire de cei din mediul rural, pentru locuitorii orașelor poziția în ierarhia profesională este extrem de importantă. Cei care au funcții de conducere au posibilități crescute de a migra.

„Migrația domestică de supraviețuire” este determinată de reducerea șanselor în zona de reședință: dezvoltarea scăzută a localității de reședință, nivelul de viață a persoanei migrante este mai redus în raport cu cel al altor rezidenți din aceeași categorie socio-profesională (Sandu 2001: 5-6).

Factorii decisivi în procesul migrației circulatorii în afara granițelor țării sunt determinați de selectivitatea în funcție de capitalul social și educațional. Se disting patru tipuri de migranți în funcție de aceste criterii: *în situațiile extreme sunt migranții săraci sau bogați în cele două forme de capital. Cei care au un nivel redus de educație și care nu au părinți în străinătate reprezintă o treime din migranți. În situația opusă, cu nivel înalt de educație și cu bune conexiuni în străinătate sunt 7% din cei care pleacă. Categoria cea mai numeroasă este formată din migranți bogați în capital uman și lipsiți de relații familiale în străinătate. Ei reprezintă 55% din totalul migranților circulatori. A patra categorie de migranți care sunt bogați în capital social dar săraci din punctul de vedere al capitalului uman este de 6% din totalul migranților. (...) Migranții mai tineri sunt cei de tipul bogați în capital uman și cei mai în vârstă aparțin tipului bogați în capital uman și social (Sandu 2001: 6).*

La nivelul familiei modificările sunt majore, atât pentru cel ce emigrează cât și pentru cei rămași acasă. Cea mai vizibilă modificare este de regulă reflectată în nivelul material al gospodăriei, acesta având un curs ascendent. Situația este evidentă mai ales în cazul celor care emigrează pe perioade mai mult sau mai puțin îndelungate având angajamente de muncă. Îmbunătățirea nivelului de trai determină nu numai modificări ale funcțiilor familiei ci și o mobilitate crescută (geografică, socială prin stabilirea unei rețele de cunoștințe cu persoane din medii diverse). Au loc acumulări materiale, de exemplu locuință, automobil, aparatură electrocasnică etc

Aceștia trimit sume de bani acasă, sume care permit “revigorarea” financiară a familiei. Țările vizate în aceste cazuri de românii emigranți sunt Spania, Portugalia, Germania, Italia, țările arabe. Funcția economică a familiei este deci influențată de migrarea unuia dintre parteneri, de regulă soțul – în timp ce soția rămâne acasă având grijă de gospodărie și copii.

Influența îmbunătățirii nivelului de trai poate fi analizată și din perspectiva altor două funcții ale familiei: funcția biologică-sanitară și funcția educativ-socializatoare.

Datorită contactului cu societățile occidentale, apar noi norme de igienizare, crește nivelul educației sanitare, sunt cunoscute mai rapid mijloacele contraceptive, apar modificări în stilul vestimentației, reamenajarea locuinței sau schimbarea domiciliului. Tendința generală în societățile dezvoltate (ca o familie să aibă un număr mult mai scăzut de copii decât în familiile tradiționale) este vizibilă și în societatea românească. Astfel, familiile au unu-doi copii. Persoanele care au intrat în contact cu societățile occidentale rar vor face rabat de la acest principiu, în cazul în care optează pentru a avea descendenți.

Când este vorba de o migrație temporară, acumularea de capital economic în urma activităților în străinătate, vizează îmbunătățirea nivelului de trai și implicit creșterea stocului de educație, cel puțin al descendenților. Funcția educativ-socializatoare este transformată la nivelul familiei prin adaptarea la normele însușite de către părinți în perioadele de migrare. Crește numărul anilor de școlarizare al copiilor, sunt schimbate mentalitățile de comportament și probabil se merge spre o accentuare a individualismului și spiritului antreprenorial. Accentuându-se tendința de mărire a capitalului educațional, inclusiv în mediul rural, profilul familiei se modifica de la o generație la alta, o familie de “gulere albastre” tinzând să-și specializeze copiii pentru profesii tip “gulere albe”.

CONCLUZII

Reluând caracteristicile “omului modern”, descrise anterior, acestea pot constitui motivații pentru coeziunea tipului de familie vizat (în care unul din soți migrează în străinătate). Ceea ce se constituie ca un factor pozitiv la nivel individual (deschiderea spre noi experiențe; motivația înaltă pentru sine și copii în sensul autorealizării ocupaționale și educaționale; deprinderi de planificare atentă a activităților și a bugetului) pot fi motivații ale disonanțelor familiale, mai ales dacă aceste elemente nu erau proprii individului înainte de migrare.

Din perspectivă macrosocială, sociologii familiei (Mitrofan, Ciupercă 1998: 189) încearcă să explice crizele maritale, modificarea expectanțelor soților, viziunea diferită asupra cuplului, tocmai prin trecerea de la comunitate la societate, de la familia tradițională, slab coezivă, la familia modernă. Aceasta din urmă se caracterizează prin accentul pe care îl pun indivizii pe realizarea personală ca o condiție esențială a desfășurării vieții de cuplu și rolul de sprijin jucat de familie în realizarea personală, (egalitatea în statusuri și roluri, emanciparea femeii). În cazul în care soția este cea care migrează, solidaritatea familiei este periclitată în mai mare măsură datorită concepțiilor existente fata de rolul genurilor în cuplu. Imaginea soției este suprapusa cu stabilitatea căminului, cu ideea de “acasă”. În același timp, imaginea soțului care pleacă pentru “bunăstarea familiei” are deja un pattern istoric.

Dorul este tocmai expresia acestei condiții pe care o are omul de a fi situat pe muchia existenței, de a-și asuma toate depărtările și toate căderile în care nu sfârșește totuși să spera la reanaltare. (...) Departele intra în lume, în viața noastră concretă, se instalează în relația noastră cea mai intimă (...). Departele instaurat în cea mai intimă dintre relații, în iubirea cea mai intensă îl preschimba pe îndrăgostitul dezluminat în far cosmic, în reper astral, căci îl încremenește în acel tulburător și tainic stâlp de luna. (...) unicitatea trăirii lor, relația aceea atât de strânsă care-i face atât de fericiți încât se simt amândoi una, este de fapt tot departele lumii și al universului. Și atât de copleșitor cade departele lumii, încât îl preschimba pe Marele îndrăgostit în (...) însingurarea absolută (Bădescu 1997: 66-67).

BIBLIOGRAFIE

1. BĂDESCU, Ilie, *Teoria latentelor*, Ed.Isogep-Eu, București, 1997.
2. BĂDESCU, Ilie, Dan DUNGACIU, Radu BALTASIU, *Istoria sociologiei – teorii contemporane*, Ed. Eminescu, București, 1996.
3. GROSU, Nicolae, *Tratat de sociologie. Abordare teoretică*, Ed. Expert, București. 1999.
4. MIHĂILESCU, Ioan, *Familia în societățile europene*, Editura Universității din București, 1999.
5. MITROFAN, Iolanda, Cristian CIUPERCĂ, *Incursiune în psihosociologia și psihosexologia familiei*, Ed.Press Mihaela S.R.L., București, 1998.
6. SANDU, Dumitru, *Spațiul social al tranziției*, Ed.Polirom, Iași, 1999.
7. SANDU, Dumitru, *Les enjeux des reseaux migratoires dans l'espace social de la transition le cas roumain*, comunicare prezentată la seminarul *Les circulations migratoires roumaines après 1989*, Maison des Sciences de l'Homme, Paris, 23-25 noiembrie 2001.
8. VLĂSCEANU, Lazăr, *Sociologie și modernitate: tranziții spre modernitatea reflexivă*, Ed. Polirom, Iași, 2007.
9. ZAMFIR, Cătălin, Lazăr VLĂSCEANU (coordonatori), *Dicționar de sociologie*, Ed. Babel, București, 1993.